

novih obnovljivih izvora (vjetar, sunce, biomasa...). Nažalost, stopa kojom su obnovljivi izvori u Hrvatskoj rasli proteklih 5 godina premala je i bit će je potrebno bitno povećati ne bi li se dostigli ciljevi koje postavljaju relevantne EU direktive.

Energetska učinkovitost u Hrvatskoj

Unatoč generalnom porastu energetske učinkovitosti, ukupna potrošnja energije od sredine 90-ih na ovamo konstantno je rasla. Ovaj trend je razumljiv s obzirom da Hrvatska ima nižu potrošnju energije po stanovniku nego gotovo sve druge članice EU. Unatoč tome, smatramo da je ciljeve za podizanje energetske učinkovitosti trebalo postaviti ambicioznije nego što je to učinila Energetska strategija RH koja do 2020 predviđa povećanje potrošnje energije za više od 40%. Smatramo da potrošnja energije nije područje u kojem bi naš cilj trebao biti dostizanje europskog prosjeka, pogotovo što se i sama Unija, barem deklarativno, trudi smanjiti svoju potrošnju.

Aktivisti Zelene akcije pokušavaju Ministarstvu gospodarstva darovati kolektor za solarnu pripremu tople izrađen u samogradnji. Ovom se akcijom željelo upozoriti na potrebu usvajanja ambicioznijih ciljeva za energetska učinkovitost od onih predviđenih Energetskom strategijom RH.

Zaključak

Najvećim problemom hrvatske klimatske i energetske politike smatramo to što se na potrebu smanjenja stakleničkih plinova, poticanja energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije, od strane onih koji imaju stvarni utjecaj na domaći energetski sektor, većinom gleda kao na težak i potencijalno poguban teret za hrvatsku privredu, a zanemaruju se brojne koristi koje to može imati na privredu, zapošljavanje, i dobrobit društva u cjelini. Iz tog razloga, postoji realna opasnost da će se Hrvatska energetska i klimatska politika narednih godina svoditi na nevoljko ispunjavanje minimalnih kriterija koje pred nas postavlja Unija, pri čemu bi mogle izostati koristi do kojih bi došlo da se razvoju obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti pristupi kao temi od istinskog nacionalnog interesa.

Ova brošura nastala je kao dio projekta *Što članstvo u EU znači za hrvatski okoliš?*

Poglavlje okoliš jedno je od najvećih poglavlja EU *acquis communautaire-a*. Standardi zaštite okoliša koje zahtijeva EU općenito su znatno viši od onih koji su sada na snazi u Hrvatskoj, a i tamo gdje nisu ne priječe Hrvatsku u primjeni još viših standarda od onih koje pravna stečevina EU propisuje kao minimalne. Kako bi se uskladila s EU standardima zaštite okoliša Hrvatska će u predstojećem razdoblju morati donijeti velik broj novih zakona i propisa te provesti opsežne reforme i ulaganja u infrastrukturne projekte.

Jedan od bitnih preduvjeta da bi proces usklađivanja s zakonodavstvom EU na ovom području bio uspješan je sudjelovanje javnosti u izgradnji novog sustava zaštite okoliša, i to kako one stručne tako i najširih slojeva građana. Za kvalitetnu javnu raspravu nužna je, pak, određena razina znanja i informiranosti svih sudionika. Nažalost, naš je dojam da je hrvatska javnost općenito slabo informirana o procesu približavanja Hrvatske EU u području zaštite okoliša i da se većina informacija svodi na rijetke i često nejasne napise u medijima. Taj se kompleksan proces uglavnom doživljava kao tek još jedna od formalnih prepreka na putu ka punopravnom članstvu u EU i ne uviđa se dalekosežan utjecaj koji će on imati na kvalitetu života svih građana RH.

Zelena akcija / Friends of the Earth Croatia iz tog je razloga odlučila provesti ovaj projekt koji bi trebao javnosti pružiti sustavni pregled najvažnijih tema vezanih uz pridruživanje hrvatske EU u području okoliša te potaknuti široku javnu raspravu o ovim pitanjima.

Projekt *Što članstvo u EU znači za hrvatski okoliš?* financira Europska unija kroz program IPA INFO 2008.

Instrument pretpristupne pomoći (IPA) pruža pomoć unutar okvira Europskog Partnerstva za potencijalne zemlje kandidatkinje i Pristupnog partnerstva zemalja kandidatkinja.

Ova publikacija izrađena je uz pomoć Europske unije. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Zelene akcije / FoE Croatia i ni na koji se način ne može smatrati da odražava gledišta Europske unije.

“Europsku uniju čini 27 zemalja članica koje su odlučile postupno povezivati svoja znanja, resurse i sudbine. Zajednički su, tijekom razdoblja proširenja u trajanju od 50 godina, izgradile zonu stabilnosti, demokracije i održivog razvoja, zadržavajući pritom kulturalnu raznolikost, toleranciju i osobne slobode. Europska unija posvećena je dijeljenju svojih postignuća i svojih vrijednosti sa zemljama i narodima izvan svojih granica.” Europska komisija izvršno je tijelo EU.

Delegacija Europske unije u Republici Hrvatskoj

Trg Žrtava fašizma 6, 10000 Zagreb
Tel: + (385) 1 4896 500
Fax: + (385) 1 4896 555
Email: delegation-croatia@ec.europa.eu
Web: www.delhrv.ec.europa.eu

Projekt provodi:

Zelena akcija / FoE Croatia
Frankopanska 1, 10000 Zagreb
Tel/fax: + (385) 1 4813 096
Email: za@zelena-akcija.hr
Web: www.zelena-akcija.hr

Ovaj letak objavljujemo u sklopu projekta *Što članstvo u EU znači za hrvatski okoliš* kojeg financira Europska unija kroz program IPA INFO 2008

Pridruživanje Hrvatske EU i promjene u energetskej politici

Pridruživanje EU dovest će do značajnih promjena u hrvatskom energetske sektoru. Domaći zakoni s područja energetike i kontrole stakleničkih plinova uglavnom su usklađeni s direktivama EU (pregovaračko poglavlje o energetici zatvoreno je krajem 2009. godine), a u narednom razdoblju nas očekuje implementacija, tj. dostizanje ciljeva koji su u njima postavljeni. Kada se radi o utjecaju energetskog sektora na okoliš, ovo bi za Hrvatsku definitivno trebalo značiti korak naprijed. Naše je mišljenje da ispunjavanje ovih zahtjeva neće biti od koristi samo za okoliš, već može (ukoliko se tom zadatku pristupi mudro) pozitivno djelovati i na ekonomiju, zapošljavanje te opći društveni napredak.

Održivost energetskog sektora EU - sadašnjost i perspektive za budućnost

Potrošnja energije po stanovniku u zemljama EU, a naročito u njenim „starijim“ članicama, vrlo je visoka. Zbog visokih emisija CO₂ koje su s time povezane, EU snosi natprosječno veliku odgovornost za problem globalnog zatopljenja, a to podrazumijeva i veliku odgovornost za njegovo rješavanje, tj. značajno smanjenje emisija. Na sreću, upravo su se u pojedinim zemljama članicama EU posljednjih godina desili pomaci koji daju nadu da bi se globalni rast emisija stakleničkih plinova mogao zaustaviti i svesti na razinu koja bi uklonila prijetnju katastrofalnih posljedica. Europska unija je danas predvodnik u primjeni i razvoju obnovljivih izvora energije, kao i u primjeni mjera energetske efikasnosti. Unatoč svim nedostacima, zajedničko zakonodavstvo EU je u tom segmentu progresivnije od zakonodavstva svih zemalja iz aneksa 1. Kyoto protokola (industrijalizirane zemlje). Rane poticaje za strelovit rast obnovljivih izvora energije i napredak na području energetske učinkovitosti nije dalo zakonodavstvo EU, nego mjere koje su same poduzimale pojedine napredne države članice. No, zakonodavstvo EU je u međuvremenu prepoznalo njihovu korist te je određene ciljeve učinilo obvezujućim na nivou čitave Unije.

Klimatsko i energetske zakonodavstvo Europske unije

Iako su na nivou Europske unije i ranije usvajani zakonski akti i dokumenti čija je svrha bila transformacija Europske unije u ekonomiju temeljenu na niskim emisijama ugljičnog dioksida (Low Carbon Economy), najkrupniju zakonodavnu intervenciju poduzetu s tom namjerom predstavlja usvajanje takozvanog energetskog i klimatskog paketa. Riječ je o nizu zakona koji bi do 2020. godine trebali rezultirati s:

- **20%** manjim emisijama stakleničkih plinova u usporedbi s 1990. godinom;
- **20%** udjela obnovljivih izvora energije u ukupnoj energetskoj potrošnji;
- **20%** manjom potrošnjom energije (u odnosu na onu koja se do 2020. očekuje u slučaju neprovođenja posebnih mjera).

Ovi ciljevi su ubrzo dobili naziv **20-20-20**, odnosno **3x20** ciljevi. Europska komisija je nacrt ovih mjera predložila početkom 2007. godine, a svi su akti konačno usvojeni krajem 2008. U nastavku ćemo reći nešto o svakom od pojedinih ciljevima i načinu na koji bi trebali biti dostignuti

Smanjenje emisija stakleničkih plinova

Europska unija postavila si je zakonski obvezujući cilj da do 2020. smanji svoje emisije stakleničkih plinova za 20% (u odnosu na 1990. godinu). Jedan od važnijih alata kojima se to misli postići jest Europski sustav trgovanja emisijama ugljičnog dioksida (*European Union Emissions Trading System – EU ETS*). To je sustav u kojem se trguje emisijskim dozvolama (*allowances*), gdje jedna dozvola znači pravo da se emitira jedna tona CO₂. ETS bi trebao motivirati operatere postrojenja sa značajnim emisijama CO₂ da poduzmu mjere kojima bi svoje emisije smanjili. Svakom postrojenju koje potpada pod ETS dodjeljuje se određeni broj emisijskih dozvola. Ukoliko uspije smanjiti količinu emisija, operator postrojenja može na kraju obračunske godine neiskorištene emisijske dozvole prodati na tržištu (npr. nekom drugom ETS postrojenju koje je u tom razdoblju promašilo odobrene mu emisije). Broj raspoloživih emisijskih dozvola s godinama će se smanjivati što bi u konačnici trebalo rezultirati smanjenjem emisija. ETS bi trebao pomoći zemljama članicama da cilj smanjenja emisija postignu uz što manje troškove. ETS je prvi i najveći obvezujući sustav trgovanja emisijama u svijetu. Utemeljen je 2003. direktivom 2003/87/EC, a funkcionirati je počeo 2005. Direktiva 2009/29/EC koja je dio Energetskog i klimatskog paketa unijela je neke promjene u ETS. Važnije novine su ukidanje zasebnih nacionalnih emisijskih kvota te uspostava jedinstvene kvote na razini EU, uključivanje avijacije u ETS, uključivanje nekih novih industrijskih sektora te prodaja većeg postotka dozvola putem aukcija.

ETS-om nisu pokrivena sve emisije na razini EU, nego samo one iz točno određenih vrsta postrojenja s velikim emisijama CO₂ (iz kojih trenutno potiče nešto više od 40% ukupnih emisija Unije). Za emisije koje nisu obuhvaćene ETS-om nadležna je odluka 4006/2009/EC, kojom su pokrivena emisije malih zagađivača iz većeg broja sektora, kao što su transport, zgradarstvo, usluge, manji industrijski pogoni, poljoprivreda i otpad. Osim što određuje dozvoljenu količinu emisija za svaku zemlju, ova odluka ne specificira mjere koje države moraju poduzeti da bi taj cilj dostigle – njih svaka država utvrđuje samostalno, po vlastitom nahođenju. To mogu biti npr., mjere usmjerene ka većoj održivosti prometne infrastrukture (koje će npr. poticati korištenje javnog transporta), mjere poticanja energetske učinkovitosti u zgradarstvu (bolja toplinska izolacija zgrada, upotreba solarnih kolektora...), mjere za poticanje reciklaže i upravljanja otpadom na način koji će smanjiti emisije iz tog sektora, itd

Poticanje obnovljivih izvora energije

U naporima za smanjenje emisije CO₂, značajnu bi ulogu trebali igrati i obnovljivi izvori energije. Direktivom 2009/28/EC, koja je dio energetsko-klimatskog paketa, utvrđen je obvezujući cilj od 20% obnovljivih izvora energije u ukupnoj energetskoj potrošnji EU do 2020. godine. Udio od 20% trebao bi biti dostignut na razini cijele Europske unije, no svaka mu zemlja doprinosi u skladu sa svojim mogućnostima (što se odnosi na već postojeći udio obnovljivih izvora te BDP po stanovniku).

Povećanje energetske učinkovitosti

Još jedan način na koji možemo utjecati na smanjenje emisija CO₂, i to najjeftiniji i za okoliš najpovoljniji, jest povećanje energetske učinkovitosti (efikasnosti). Poticanje energetske učinkovitosti trebalo bi voditi manjoj potrošnji energije, no, nažalost cilj od 20% manje potrošnje energije do 2020 nije obvezujući. Pored toga, nije riječ o smanjenju u odnosu na neku konkretnu godinu, već na predviđanja o budućoj potrošnji u slučaju nepoduživanja posebnih mjera (tzv. *Business as Usual* scenarij). Spomenuti cilj od 20% smanjenja potrošnje do 2020 proklamiran je u Akcijskom planu za energetske učinkovitost iz 2006. Osim Akcijskog plana postoji više direktiva i drugih propisa koji ne sadrže obvezujuće ciljeve, ali propisuju obvezujuće mjere. Među važnijima su Direktiva 2006/32/EC o energetskoj učinkovitosti u konačnoj potrošnji i energetskim uslugama; Direktiva 2005/32/EC kojom se uspostavlja okvir za utvrđivanje pravila ekodizajna za proizvode koji troše energiju i direktiva 2002/91/EC o energetskim karakteristikama zgrada.

Hrvatska energetska i klimatska politika - zakonodavstvo i praksa

Kontrola emisija stakleničkih plinova u Hrvatskoj

Hrvatska je donijela sve propise potrebne za uključivanje u Europski sustav trgovanja emisijama. Uspostavljen je nacionalni registar emisija stakleničkih plinova i donesen je plan raspodjele emisijskih kvota. No, kada je riječ o stakleničkim plinovima, Hrvatsku muči problem koji u ovoj fazi nije direktno vezan uz Europsku uniju, a tiče se dostizanja ciljeva Kyoto protokola. Hrvatska je pristupila Kyoto protokolu 2007. godine nakon 5 godina pregovora u kojima je tražila da joj se zbog specifične situacije njezina elektroenergetskog sektora u trenutku raspada SFRJ odobri povećanje emisija u odnosu na baznu godinu u količini od 3,5 milijuna tona CO₂ ekvivalenta. Ovom zahtjevu Hrvatske je u studenom 2006. i udovoljeno, no u studenom 2009. je Odbor za pridržavanje odredaba Kyoto protokola (*UN Kyoto Protocol Compliance Committee*) donio odluku da Hrvatska ne može računati sa spomenutih dodatnih 3,5 milijuna tona CO₂, što znači da već sada premašujemo svoju kvotu dozvoljenu Kyoto protokolom. Možda bi situacija po ovom pitanju bila nešto bolja da se već ranije ambicioznije pristupilo provedbi mjera energetske učinkovitosti i poticanja obnovljivih izvora energije.

Obnovljivi izvori energije u Hrvatskoj

Hrvatska bi, prema odredbama direktive 2009/28/EC do 2020. godine trebala dostići 20% udjela obnovljivih izvora energije u ukupnoj energetskoj potrošnji. Udio obnovljivih izvora u ukupnoj potrošnji u Hrvatskoj već je sada relativno visok, no on je takav prije svega zahvaljujući velikom udjelu velikih hidroelektrana (koje Direktiva ubraja u obnovljive izvore) u proizvodnji električne energije te relativno velikoj uporabi drva za ogrjev. Unatoč tome, za dostizanje cilja postavljenog Direktivom trebat će narednih godina izgraditi veliku količinu kapaciteta za iskorištavanje energije iz obnovljivih izvora, pri čemu se, zbog iskorištenosti postojećih vodotokova, ne može očekivati da bi se značajan dio tog povećanja mogao ostvariti gradnjom novih velikih hidroelektrana. Bit će, dakle, potrebno snažno povećati udio tzv.